

Inbreng consultatie Wet Internationaal Verantwoord Ondernemen (WIVO)

December 2024

Save the Children is de grootste onafhankelijke kinderrechtenorganisatie ter wereld. Wij helpen kinderen om veilig en gezond te blijven en te kunnen leren. We bieden medische zorg, goede voeding, bescherming en onderwijs. Daarnaast leren we kinderen ook over kinderrechten en beroepsmogelijkheden.

Bedrijven behoren tot de belangrijkste stakeholders die invloed hebben op het leven van kinderen en op de uitoefening van hun rechten. Bedrijven moeten mensenrechten naleven en er voor zorgen dat hun activiteiten geen nadelige gevolgen hebben voor de mensen die met ze in aanraking komen, zoals vastgelegd in de VN-richtlijnen inzake Bedrijven en Mensenrechten (UNGP's), aangenomen in 2011. Om ook de verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven omtrent kinderrechten te specificeren, hebben Save the Children, UNICEF en het UN Global Compact in 2012 gezamenlijk de 'Child Rights in Business Principles' ontwikkeld.

Parallel aan dit werk ontstonden er in verschillende EU lidstaten wetgevingskaders voor maatschappelijk verantwoord ondernemen en gepaste zorgvuldigheid. Deze ontwikkeling, samen met druk vanuit het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties leidde tot het voorstel van de Europese Commissie voor een Corporate Sustainability Due Dillgence Directive (CSDDD) in februari 2022. In de nagenoeg 3 jaren die volgden, onderhandelden de Raad en het Parlement over het eindresultaat. De Nederlandse regering speelde hierin een belangrijke rol en heeft zich ten zeerste ingespannen om ervoor te zorgen dat de CSDDD werd aangenomen en in lijn was met internationale verdragen zoals de OESO-richtlijnen.

Gedurende het wetgevingsproces pleitte Save the Children ervoor om kinderrechten stevig te verankeren in deze richtlijn. Door de verwijzing naar het VN Verdrag inzake de Rechten van het Kind (UNCRC) in de bijlage van de richtlijn, zullen bedrijven die onder de CSDDD vallen kinderrechten in ogenschouw moeten nemen bij het uitvoeren van hun zorgvuldigheidsverplichtingen en effectieve maatregelen.

Ook identificeert de CSDDD kinderen, evenals maatschappelijke organisaties die hun belangen vertegenwoordigen, als belanghebbenden die moeten worden geraadpleegd in het zorgvuldigheidsproces.

Save the Children Nederland verwelkomt dan ook de start van het implementatieproces van de Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD) in Nederland en de concept-WIVO die nu ter consultatie voorligt. **Omdat we de Nederlandse overheid zien als een partner in het beschermen van kinderrechten, delen we in onze inbreng onze suggesties om kinderrechten in het Nederlandse beleid ten aanzien van internationaal ondernemen sterker te verankeren.**

Daarnaast verwijzen wij naar de inbreng van het MVO platform, waar wij deel van uitmaken, voor de bredere suggesties ten aanzien van deze concept Wet Internationaal Verantwoord Ondernemen.

1. Bijzondere aandacht voor kwetsbare groepen zoals kinderen.

De WIVO legt te weinig accenten op specifieke thema's die aandacht behoeven om gepaste zorgvuldigheid van bedrijven effectief en impactvol te laten zijn. De CSDDD (overweging 33) verwijst naar individuen en groepen die een hoger risico lopen vanwege specifieke intersectorerende factoren, waaronder geslacht, leeftijd, ras, etniciteit, klasse, kaste, opleidingsniveau, migratiestatus, handicap en sociale en economische status. Overweging 65 benadrukt vervolgens dat bijzondere aandacht moet worden besteed aan de behoeften van kwetsbare belanghebbenden en aan overlappende kwetsbaarheden en intersectorerende factoren. Daarnaast wordt benadrukt dat het gebruik van multi-stakeholderinitiatieven niet mag worden gezien als een vervanging voor directe betrokkenheid met belanghebbenden.

Save the Children pleit er dan ook voor om:

1. De zorgvuldigheidseisen af te stemmen op internationale normen zodat belanghebbenden, zoals kinderen, gedurende het hele zorgvuldigheidsproces worden betrokken.
2. Ervoor te zorgen dat overweging 33 volledig wordt omgezet in de WIVO, waarbij bedrijven verplicht worden om specifieke en aangepaste maatregelen te nemen bij het betrekken van kwetsbare belanghebbenden. Dit moet onderdeel zijn van een cultureel en genderresponsieve benadering van zorgvuldigheid, rekening houdend met de behoeften en barrières van kwetsbare belanghebbenden, waaronder intersectorerende factoren zoals leeftijd.
3. Te verduidelijken dat hoewel branche- en multi-stakeholderinitiatieven kunnen bijdragen aan gezamenlijke sectorale initiatieven en risicobeoordelingen, zij geen vervanging mogen zijn voor directe betrokkenheid met getroffen belanghebbenden of hun vertegenwoordigers. Informatie over zinvolle betrokkenheid van kinderen en lokale gemeenschappen moet beschikbaar, toegankelijk en kindvriendelijk zijn.
4. Het stimuleren van initiatieven stimuleren die gericht zijn op het verzamelen van input van belanghebbenden tijdens de omzetting (zoals werkgroepen of commissies binnen de CSDDD). Daarnaast moeten er initiatieven worden ontwikkeld om belanghebbenden te ondersteunen bij het uitoefenen van hun rechten, inclusief financiering van dergelijke initiatieven via programmatische en andere financieringsvormen. Deze moeten zichtbaar worden gemaakt als onderdeel van de begeleidende maatregelen, met bijzondere nadruk op beschikbare steun voor maatschappelijke organisaties (CSO's), waaronder kinderrechtenorganisaties, in derde landen.

Aanbevelingen in relatie tot de concept WIVO:

- In de WIVO wordt 'bijzondere aandacht voor kwetsbare groepen in het due diligence proces' een vrijwillige optie genoemd in de MvT op p. 87 en 90. Neem dit op als **verplichting** in de wetstekst art. 2.1.1 en 2.1.2. Deze verplichting volgt uit de plicht tot prioriteren art. 2.2.2.2 en MvT p. 109 en de plicht tot het nemen van passende maatregelen art. 2.2.3.1 en 2.2.4.1 en MvT p. 11. De verplichting om prioriteit te geven aan de meest ernstige en waarschijnlijke gevolgen voor mensenrechten vereist dat wordt vastgesteld wie het zwaarst wordt getroffen. Kwetsbare groepen, zoals kinderen en inheemse bevolking, worden meestal onevenredig zwaar getroffen (als gevolg van onevenwichtige machtsverhoudingen, gebrek aan toegang tot recht en systemische kwetsbaarheden). Zonder deze groepen erbij te betrekken, kunnen bedrijven ernstige risico's niet adequaat begrijpen of aanpakken. Het zou leiden tot het stellen van verkeerde prioriteiten, waarbij minder getroffen groepen de boventoon voeren en de zwaarst getroffen groepen onzichtbaar blijven. Door deze impliciete verplichting expliciet te maken in de wetstekst voorkom je dat bedrijven deze stap overslaan en onjuist prioriteren en onjuiste maatregelen nemen.
- In de Mvt over art. 2.1.1 (2b) wordt beschreven dat ondernemingen rekening zouden kunnen houden met specifieke contexten of intersectionaliteit. Het is positief dat dit stuk uit **Overweging 33 van de CSDDD** is overgenomen, alleen is deze passage onnodig voorzichtig geformuleerd. De Nederlandse vertaling van met het Engelse 'may need to' in **Overweging 33** naar 'kunnen' is incorrect. Verbeter dit door de zin als volgt aan te passen: 'Afhankelijk van de omstandigheden en hun ambities kunnen **moeten** ondernemingen overwegen schending van nog meer mensenrechten te voorkomen, dan genoemd in de onderdelen a en b. Zo zouden ondernemingen, rekening kunnen houden met specifieke contexten of intersectionaliteit, waaronder gender, leeftijd, ras, etniciteit, klasse, kaste, onderwijs, migratiestatus, handicap, alsook sociale en economische status, als onderdeel van een gender- en cultuur **responsieve** bewuste benadering van gepaste zorgvuldigheid, bijzondere aandacht besteden aan eventuele specifieke negatieve gevolgen op personen die als gevolg van marginalisering, kwetsbaarheid of andere omstandigheden een verhoogd risico lopen, individueel of als lid van bepaalde groeperingen of gemeenschappen, met inbegrip van inheemse volken, zoals beschermd door de Verklaring van de VN over de rechten van inheemse volken, onder meer met betrekking tot vrije, voorafgaande en geïnformeerde toestemming. Daarbij kunnen ondernemingen dan rekening houden met, in voorkomend geval, internationale instrumenten, zoals het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie, het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen en het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap. Deze passage en de opsomming van de verdragen daarin volgt niet uit de richtlijn of de bijlage daarbij, maar uit de overwegingen bij de richtlijn (nr. 33). Ondernemingen zijn hier dus niet aan gebonden, maar zouden dit vrijwillig kunnen doen.' Dit laatste blijkt al uit de verwijzing naar de overweging.

- Op p. 90 Mvt over art. 2.1.2 wordt een deel van **overweging 65 CSDDD** overgenomen. Hierbij zijn belangrijke overwegingen over het wegnemen van belemmeringen voor betekenisvolle samenwerking en speciale aandacht voor groepen in kwetsbare situaties niet opgenomen. Wij stellen voor deze ook over te nemen: **‘Tijdens betekenisvolle samenwerking met geraadpleegde belanghebbenden moet naar behoren rekening worden gehouden met belemmeringen voor samenwerking, moet ervoor worden gezorgd dat belanghebbenden niet te maken krijgen met vergelding en wraak, onder meer door de vertrouwelijkheid en anonimiteit te bewaren, moet bijzondere aandacht worden besteed aan de behoeften van kwetsbare belanghebbenden zoals kinderen, en aan overlappende kwetsbaarheden en intersectionaliteit, onder meer door rekening te houden met mogelijk getroffen groepen of gemeenschappen, bijvoorbeeld groepen of gemeenschappen die worden beschermd door Verklaring van de VN over de rechten van inheemse volken en door de Verklaring van de VN over mensenrechtenverdedigers.’** Pas ook op p.90 de volgende zin aan **‘N.B. Bij het raadplegen moet** zou bijzondere aandacht kunnen worden besteed aan de behoeften van kwetsbare betrokkenen, onder meer door rekening te houden met mogelijk getroffen groepen of gemeenschappen die worden beschermd door de Verklaring van de Verenigde Naties (VN) over de rechten van inheemse volken en door de Verklaring van de VN over mensenrechtenverdedigers. Dit laatste volgt niet uit artikel 13 van de richtlijn, maar kan vrijwillig worden gedaan door ondernemingen.’ Wat hier geschreven wordt, is misleidend aangezien **overweging 65** (die **art. 13 CSDDD** uitlegt) duidelijk is over dat specifieke aandacht **‘should be paid’** (daar is dus niets vrijwilligs aan) **‘to the needs of vulnerable stakeholders’**.

2. Aansprakelijkheid, toegang tot recht (artikel 2.1.1, 2.1.5 en 4.2.2.1) en remedie (artikel 2.2.4.4 en 2.2.5.1)

In de WIVO blijven allerlei barrières in de toegang tot recht bestaan, bijvoorbeeld op het gebied van bescherming van kwetsbare slachtoffers zoals kinderen en juridische bijstand. Voor slachtoffers in internationale ketens is het lastig om vast te stellen wat de juridische mogelijkheden voor remedie zijn. De minimale verjaringstermijn in de CSDDD waarbinnen een slachtoffer een vordering moet instellen (vijf jaar nadat de schade bekend is geworden) is daarom te kort.

Aanbevelingen:

- In **art 2.2.4.4** over het herstel feitelijke negatieve gevolgen, dient verduidelijkt te worden dat marginale en kwetsbare groepen (zoals kinderen en inheemse bevolking) moeten worden geraadpleegd conform lid 5 van dit artikel. Verwerk dit in de **Mvt p. 134**.
- In **art. 2.2.5.1** wordt de term 'gerechtvaardigde bezorgdheid' gebruikt als vertaling voor 'legitimate concerns'. Dit concept is ons niet bekend en er zijn meerdere interpretaties van deze definitie mogelijk. Daarom zien wij graag een verduidelijking terug van de definitie in de **Mvt op p.135**.
- Waar in de **CSDDD art. 29** van toepassing is op schendingen van geheel **art. 10 en 11**, is de WIVO beperkter ten aanzien van het artikel over feitelijke nadelige gevolgen (**art. 11 CSDDD / art. 2.2.4 WIVO**). Uit de **Mvt p. 30** blijkt dat verschillende delen van **art. 2.2.4** volgens de WIVO niet onder het aansprakelijkheidsregime van de WIVO/CSDDD zouden vallen. Het is niet helder of dit bijvoorbeeld gaat over aansprakelijkheid voor het niet bieden van herstel, of ook over een aantal andere zaken uit **art. 11 CSDDD**. Licht toe waar deze beperking op terug te voeren is.
- Wat betreft documentatie over gepaste zorgvuldigheid in **art 2.1.5 (2)** staan op **p. 97 Mvt** twee verschillende termijnen vermeldt. Een bewaartermijn van 5 jaar (de minimale vereiste in de Richtlijn) en een verjaringstermijn van bijvoorbeeld 10 jaar voor civiele aansprakelijkheid. Dit is verwarrend voor bedrijven, onder meer omdat er in de Mvt specifiek wordt aanbevolen dat ondernemingen er goed aan doen om informatie langer te bewaren. Omdat de verjaringstermijn van 5 jaar voor civiele aansprakelijkheid pas begint te lopen na aanvang van het bekend zijn van de schade als ook van de aansprakelijke overtreder, kan de situatie zich voordoen dat de twee verjaringstermijnen uiteenlopen. Dit kan tot gevolg hebben dat in een procedure het slachtoffer bewijslast heeft maar na 5 jaar geen documenten meer kan opvragen bij de onderneming over wat ze wel en vooral wat niet hebben gedaan binnen de due diligence verplichting. Dit benadeelt de positie van slachtoffers ten zeerste. Daarnaast zorgt het bewaren van al verzamelde informatie op interne systemen van ondernemingen niet voor een verhoogde lastendruk. Ondernemingen hoeven namelijk geen extra handeling te verrichten om deze informatie te bewaren. Daarom stellen wij voor om **10 jaar als bewaartermijn** te hanteren.

3. Wet Zorgplicht Kinderarbeid

De concept-WIVO geen recht doet aan de in 2019 aangenomen [Wet zorgplicht kinderarbeid](#) (WZK). Met de ingang van de WIVO wordt de WZK ingetrokken. Echter, deze wet gaat op ten minste twee punten verder dan de WIVO. Er wordt benoemd dat alle ondernemingen die op de Nederlandse markt goederen en diensten verkopen moeten voorkomen dat deze tot stand zijn gekomen met gebruikmaking van kinderarbeid. Er wordt geen onderscheid gemaakt naar grootte, rechtsvorm en/of type financiering van een onderneming. Deze vereisten komen niet terug in de reikwijdte van de WIVO en dat betekent dat een minimale groep bedrijven verplicht wordt zich in te zetten voor het verminderen van kinderarbeid. Ook de strafrechtbepaling van de WZK wordt niet omgezet. Dit gaat in tegen de non-regressiebepaling van de CSDDD, deze vereist immers niet dat de wetgeving in werking is getreden.

De EUCSDDD stelt expliciet dat deze niet gebruikt mag worden om bestaande wetgeving te verzwakken. Aangezien de Wet Zorgplicht Kinderarbeid een aangenomen wet is, dient deze alsnog te worden ingevoerd of moet de WIVO in lijn gebracht worden met de WZK.

4. Brede verankering van Kinderrechten en flankerend beleid

De EUCSDDD en WIVO bevatten in de bijlage een directe verwijzing naar het VN Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Nederland is ondertekenaar van dit verdrag, en heeft dus een verantwoordelijkheid om kinderrechten in haar beleid te verankeren, zo ook in de WIVO.

We roepen de Nederlandse overheid op om een nationale aanpak op te stellen die zich richt op het waarborgen van kinderrechten binnen zorgvuldigheidsverplichtingen. Zorg daarbij voor extra expertise, passende maatregelen en best practices om risico's voor kinderen aan te pakken, waaronder in de context van specifieke sectoren en bredere mensenrechtenkwesaties.